

Јануар 1999.

Семантика и структура на словенскиот вид III. Редактори: Станислав Каролак и Људмил Спасов, Скопје 1998, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Катедра за македонски јазик и јужнословенски јазици, 234 стр.

Књига са горе наведеним насловом садржи реферате намењене Трећем меѓународном скупу аспектолога, који је одржан у времену од 27. до 30. септембра 1997. године у Скопљу; већина реферата је истом приликом и прочитана, а остали су накнадно приложени. Организовање тога и других њему сличних скупова у надлежности је Аспектолошке поткомисије, посебног истраживачког тела укљученог у рад Меѓународне комисије за проучавање граматичке структуре словенских језика коју је својевремено оформио Меѓународни комитет слависта. Одржавање оваквих научних саветовања уједно се уклапа и у програм остваривања пројекта „Глаголски вид у македонском“, око којег је ангажована Катедра за македонски и остале јужнословенске језике на Филолошком факултету „Блаже Конески“ у Скопљу. Све ове управо наведене податке саопштавају нам приређивачи овог зборника реферата — Станислав Каролак и Људмил Спасов у *Предговору* (стр. 7). Реферати су разврстани на три групе чији наслови гласе: (I) *Семантика на видот* (Lucyna Gebert, *Aspekt, modalność a siła ilokucyjna*, 11–22, Г. А. Золотова, *Соучасные лексика, морфологии и синтаксиса в осуществлении видо-временных функций русского глагола*, 23–28, Эльжбета Коссаковска, *Вид в девербальных абстрактных именах существительных*, 29–32, Е. В. Падучева, *Опыт систематизации понятий и терминов русской аспектологии*, 33–58, Ханну Томмола, *Аспектуальная значимость результивной и квазирезультивной семантики*, 59–72, Зузана Тополинска, *Л-формите и видот*, 73–75), (II) *Проблеми на семантиката и граматиката на видот во македонскиот јазик* (Станислав Каролак, *Понятие инхоативности и инхоативная конфигурация в грамматике македонского языка*, 76–90, Милица Миркуловска, *Терминативност наспре-*

ма инхоативност. Начини на нивно изразување во македонскиот и полскиот јазик, 91–98, Искра Пановска-Димкова, *Лимитативноста во аспектолошката литература*, 99–113, Људмил Спасов, *Зависноста меѓу каузацијата и резултативната аспектна конфигурација*, 114–122, Станислава-Сташа Тофоска, *Механизми на генерирање на телична конфигурација на македонскиот јазик*, 123–134), III. *Видската структурализација во одделни јазици/дијалекти* (Мито Аргировски, *Семантиката на видот во македонскиот и грчкиот јазик*, 135–137, Лидија Арсова Николиќ *Вид и превод (англиски-македонски)*, 138–144, Петар Атанасов, *Глаголскиот вид во романскиот јазик, поконкретно во мегленороманскиот и истророманскиот дијалект*, 145–148, Елена Бужаровска, *Видот кај глаголите за аудитивна перцепција во рускиот и во македонскиот јазик*, 149–157, Максим Каранфиловски, *Глаголскиот вид во еницевардарскиот говор*, 158–164, Alina Kreisberg, *Wartość aspektowa konstrukcji biernych w językach polskim i włoskim. Uwagi wstępne*, 165–175, Марјан Марковик, *Словенско-ароманска интерференција во изразувањето на глаголскиот вид во охридскиот македонски и аромански говор*, 176–180, Майда Мерше, *Соотношение между лексическим и видовым значением глагола (на примере одновидовых глаголов в словенском литературном языке 16 века)*, 181–196, Коста Пеев, *Блокирање на глаголскиот вид во долновардарските говори во контекстот на влијането на балканските не-словенски јазици*, 197–203, Живко Цветковски, *Категоријата вид кај глаголите со копулативна функција*, 204–208, М. Ю. Черткова, *Модели видовых пар с приставкой про- в современном русском языке*, 209–219, Германија Шокларова-Љоровска, *Темпоралната организација и видот на македонскиот јазик во споредба со полскиот јазик*, 220–233).

Сва излагања сабрана у овој књизи, маколико била тематски хетерогена, заслужују будну пажњу стручне публике. Док нас реферати из групе III. компетентно обавештавају о томе како с изразувањем видског значења ствари стоје данас у том и том језику / у тим и тим језицима, у том и том дијалекту / у тим и тим дијалектима, односно како су оне стајале у једном ранијем периоду језичког развоја (Мајда Мерше), реферати укључени у прву и другу групу настоје или да нам што више приближе неки теоријски приступ феномену вида, или да разреше неко конкретно, а теоријски релевантно питање из те проблемске области (Тополињска, Томмола).

Сва излагања из групе II обједињује у јединствену целину ова заједничка им особина: сва су она срачуната на то да из перспективе концепције вида Станислава Каролака сагледају и опишу факта македонског језика.

Са Каролаковим погледима на глаголски вид шира стручна јавност је у последње време имала довољно прилика да се упозна — у раздобљу од 1994. до 1998. године он је објавио неколико радова посвећених тој теми.¹ Његов главни теоријски допринос аспектолошком проучавању састоји се у томе што је, његовом заслугом, у тај истраживачки домен уведен концепт (и термин) видске конфигурације. Каролак је, наиме, умесно уочио да глаголи не морају својим значењем указивати искључиво на трајање неке дате ситуације (имперфективни вид), односно искључиво на неку промену остварену у односу на такву ситуацију (перфективни вид); јер — ту у обзир долазе и разне комбинације податка о оном првом с податком о оном другом, тј. долази у обзир и оствареност не само тог и тог вида, него и те и те видске конфигурације (овај последњи случај егземплификује, на пример, значење глагола *умреџи*; од трију сема које га сачињавају — (1) 'постојање у животу', (2) 'догађај преласка из постојања у непостојање', (3) 'непостојање у животу' — прва и трећа, за разлику од друге, имплицирају трајање у времену).

Кратак преглед оних типова видске конфигурације које је досад у својим радовима описао Каролак наћи ће заинтересовани читалац у реферату Косаковске, чији је иначе непосредан циљ овом приликом био да потврди корисност тих његових теоријских виђења за осветљавање значењске природе девербативних именица. Сам Каролак се овог пута ограничио на приказивање значаја који има појам *инхоативности* за разраду теорије о конфигурацијским типовима илуструјући своја начелна запажања фактима македонског језика. По својој теоријској релевантности, уз Каролаков реферат сврстава се излагање Људмила Спасова. Ослањајући се такође на македонску језичку датост, Спасов осветљава однос између каузације и резултативне компоненте видског значења. И остали представници македонске лингвистичке средине имали су, и умели, понешто ново да кажу о појединим значењским компонентама конфигурацијски оствареног глаголског вида у македонском: Миркулоска је у жижу пажње поставила однос између *терминативности*

¹ Између осталог и следеће: Stanisław Karolak. Le concept d'aspect et la structure notionnelle du verbe. *Studia kognitywne / Etudes cognitives 1*, Warszawa 1994. Słowistyczny Ośrodek Wydawniczy, 21–41; Станислав Кароляк, Понятийная и видовая структура глагола, *Семантика и структура славянского вида 1*, С. Кароляк (отв. ред.), Kraków, 1995, Wydawnictwo Naukowe WSP, 93–112; Stanisław Karolak, O semantyce aspektu (w dwudziestą rocznicę publikacji rozprawy F. Antinucciiego i L. Gebert „Semantyka aspektu czasownikowego“), *Bulletin de la Société Polonaise de Linguistique* LII. 1996, 9–56.

и инхoативности, Пановска–Димова је образложила смисао увођења концепта лимитативности у ту проблемску област, док се излагање Тофоске бави уочавањем околности које доводе до образовања теличних конфигурација.

Окренутост ка теоријским питањима савремене аспектологије својствена је и рефератима Lucyne Gebert, Г. А. Золотове и Е. В. Падучеве, али се у њима размишљања о видском феномену усмеравају у правцима другачијим од оног за који се залажу Каролак и негови „видски“ истомишљеници из Македоније. Све три ауторке врло убедљиво укажују на то колико би погрешно било пренебрегавати улогу контекста у регулисању избора видског облика глагола. Док Lucyna Gebert, илуструјући своје излагање одговарајућим примерима употребе императива у пољском и руском, објашњава како, при разматрању видске проблематике, треба што доследније водити рачуна о „илокуционој сили“ исказа, тј. о томе шта се датим исказом ж е л е л о п о с т и ћ и, зато што тој „сили“, при избору видске форме, такође припада улога регулативног фактора. Золотова и Падучева инсистирају посебно на значају који ту има лично виђење е с т в а р и онога ко посматра ситуацију именовану глаголом, односно онога ко о њој говори; Золотова чак, са доста разлога, помишља на то да би можда умесно било и вид уврстити у „модусна средства“ („Можно полагать, что вид встает в ряд модусных средств проявления позиции говорящего (либо, в художественном тексте, одного из персонажей уполномоченного на то автором)“ — стр. 27).

Реферати Гебертове, Золотове и Падучеве имају и ову врлину: сва три обилују компетентним освртима на многа значајна научна постигнућа која су, у протеклим деценијама, остварена на пољу аспектолошког проучавања. Као што је већ имала прилике Ilse Depreatere да нагласи², у периоду од средине шездесетих до средине осамдесетих, у несловенском лингвистичком свету владало је изузетно живо интересовање за семантику глагола, подстакнуто познатим Вендлеровим (Zeno Vendler, *Linguistics in Philosophy*, Ithaca 1967, Cornell University Press) разврставањем тих језичких јединица на четири основна семантичка типа, зависно од тога да ли означavaju неко *сѹиње* (*state*), *акѹивности* (*activity*), неко *осѹварење* (*accomplishment*) или неко *ѹосѹигнуће* (*achievement*). Објављени су, у истом периоду, а и после њега, бројни радови који су битно допринели разумевању

² Ilse Depreatere, On the necessity of distinguishing between (un)boundedness and (a)telicity, *Linguistics and Philosophy* 18, 1995, 1–19.

аспектолошке проблематике у целини.³ Док се Гелертова издашно осврће на допринос несловенских аутора осветљавању видске проблематике, Золотова и Падучева нам првенствено скрећу пажњу на велике заслуге које има словенска, а пре свега руска лингвистичка средина, за унапређење наших знања из те проблемске области. У том погледу је посебно инструктиван реферат Падучеве због тога што у њему има, поред осталог, и таквих запажања која упозоравају на то колико, у ствари, неспоразума доноси собом та иначе, по себи позитивна околност да је велики број научних снага концентрисан на истом пољу рада: метајезик којим се ти бројни аспектолози служе недовољно је уједначен, а додатну тешкоћу причињава настојање појединаца да по сваку цену задрже неке у својој средини дугом традицијом укоренење термине који, међутим, нису више довољно прикладни за поједине рецентно освојене појмовне тековине. Непосредно пре него што ће се одржати скуп аспектолога у Скопљу, чији је драгоцен плод књига о којој говоримо, одржана је, од 16. до 19. септембра 1997. године у Москви међународна конференција посвећена истој теми. Е. В. Петрухина, реферишући о том московском скупу⁴, наглашава да су на њему учествовали лингвисти из Русије, Енглеске, Мађарске, Немачке, Италије, Холандије, Пољске, САД, Шведске, Финске, Француске и Естоније — њих укупно 59, а да је главни утисак посматрача био: изразито обиље теоријских тековина, али и упадљива неусаглашеност метајезика којим се, у својим разматрањима глаголског вида, служе представници разних аспектолошких школа. Исти се утисак стиче и читањем не само реферата Падучеве, него и осталих текстова сабраних у овој књизи, што, наравно, никако није неки њен недостатак, већ неминовна мана сваког оног развојног тренутка неке научне дисциплине у којем су се суспекли изузетно богати истаживачки резултати с разних страна.

А што се ове књиге тиче, њу могу само топло да препоручим заинтересованима; она одиста има шта да им саопшти.

Београд

Милка Ивић

³ Преглед погледа на глаголски вид оних који су те погледе примењивали у својим разматрањима факата словенских језика даје Stephen M. Dickey у своме раду *Aspect and verbal nouns in Slavic* који је објављен у часопису *Зборник Мајице српске за филологију и лингвистику* XXXVIII/2, Нови Сад, 1995, 19–41; в. одељак насловљен *Definitions of Aspect* (стр. 20–21).

⁴ Е. В. Петрухина, О међународној конференцији „Типологија вида, проблеми. појски, решенија“, *Весник Московског универзитета, сер. 9. Филологија*, 1997, No. 6, 142–147.